

SELBSTA

DE
IVRE STATVM
PROVINCIAIVM CONGRVNTI
CIRCA LEGISLATORIAM
POTESTATEM

PRÆSIDE
IO AVG RICHARDT

LYRIVM DOCTOR AC SEPTIMO PARLICO, CV-
RAME PROVICIALE SAZONICAE ADVOCATO
ORDINARIO ET SYNDICO ACADEMIAE
TENNIS

FRVICTORIVM DIVISIONE

D. XV. APRIL. CIRCOCXXXVII.

PERMITTIT
CHRISTOPH. CHRISTIANVS LVDVICVS
HOENIGER

METATYRIGVS.

LEIPZIG
LITTELIS SCHILLERIS

A SON
ALTESSE SÉRÉNISSIME,
MONSEIGNEUR
FREDERIC CHARLES,
PRINCE HÉRÉDITAIRE
DE
SCHWARZBOURG ROUDOLSTADT.

A SON
ALTESSE SÉRÉNISSIME
MONSIEUR
FRÉDÉRIC CHARLES,
PRINCE HÉRÉDITAIRE
DE
SCHWARZBURG-RÖNDOLSTADT.

MONSEIGNEUR,

Il n'y a rien qui excite davantage aux études que la faveur dont un Prince honore ceux qui s'y appliquent.

C'est pourquoy, MONSEIGNEUR, je prends la hardiesse de dédier à VOTRE ALTESSE SÉRÉNISSIME ce petit traité. Il est vrai que je suis fort hardi, mais je fais fond sur la bienveillance que VOTRE ALTESSE SÉRÉNISSIME a toujours temoignée à ceux qui se consacrent aux études; et Vous m'en donnerez particulièrement une nouvelle marque en agréant la liberté que j'ose prendre.

dre. Conservez-la moi, MONSEIGNEUR,
je Vous en supplie, et foyez persuadé, que
personne ne peut avoir plus de dévoûment et
de respect pour VOTRE ALTESSE SÉRÉ-
NISSIME, que j'en ai. J'ai l'honneur d'être
avec la plus profonde soumission

MONSEIGNEUR,
DE VOTRE
ALTESSE SÉRÉNISSIME

à Jena
ce 15. Avril
1769.

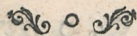
Je très-humble
et très-obéissant serviteur

Christophe Chrétien Louis
Hoenniger.

NOMINE COLLEGII DISPUTATORI
QVOD SVB PRAESIDIO
VIRI EXCELLENTISSIMI ATQVE CONSVLTISSIMI,
IVRIS VTR. DOCT. ET PROF. PVBLICI MERITISSIMI
IO. AVG. REICHARDT,
VIENAE FLORET
ILLVSTRISSIMO S. R. I. COMITI
A SCHOENBVRG
S. P. D.
ATQVE PVGNAM LITTERARIAM OFFERT
CHRISTOPH. CHRIST. LVDOV. HOENNIGER,
MELAPYRGICVS.

Ex trito illo: Virtus nobilitat, non genus, facili negotio
argumentari licet, nobilitatem sine virtutibus nomen
inane esse ac splendidam quasi quandam, sed exanguem
et exanimem statuum. Contraria autem ex parte eo maio-
ri admiratione adficiendus est is, qui non solum splendidis
natalibus ortus est, sed quem quoque ornat animus, tot
virtutum praesidio munitus, tantoque comitatu circum-
septus. Hoc ipsum est, quod in TE, ILLVSTRISSIME S. R. I.
COMES,prehendimus. TE enim praecellere claritudi-
ne generis, quis est, cui non sit peripicuum? TE autem
quoque

quoque gaudere omnibus virtutibus, quae generi nobili ornamento sunt, nemini inauditum esse potest. Reliquis silentio praetermissis, industriam TVAM indefessam tantum, ac eruditionem solidam exinde natam, attingam, quae latissime patet. Hac quoque commoto TIBI placuit TVVM ILLUSTRISSIMUM nomen in eorum societate profiteri, qui, EXCELLENTISSIMO PROFESSORE REICHARDT duce, certaminibus litterariis operam dant, quo sane nihil hodierna luce praestantius, nilque magis nobis honori esse potest. Ego autem inprimis hanc occasionem arripio ac singulari TVA humanitate fretus, ad proferenda dubia doctissima contra breuem hanc commutationem prouocare audeo. Quibus meis precibus TE benevolentissime responsurum esse, vt nullus dubito, ita pro hoc eximio gratiae TVAE documento me vna cum sociis collegii disputatorii cum Poeta exclamantes audies:

Semper bonos, nomenque TVVM, laudesque manebunt.

Scribebam Ienae d. xv. April. **MDCCCLXVIII.**

S. I.

Connexio et instituti ratio.

A comitiis prouincialibus ad iura ordinum prouincialium transimus, quoniam maxima ex parte in iis exercentur. Haec non minus, quam ipsi status ac comitia prouincialia, mutationem atque vicissitudinem passa sunt. Dubitandum enim non est, quin olim omnia aut saltem grauiora negotia publica a principibus Germaniae vna cum proceribus prouinciae in conuentibus sint tractata, quid quod, non desunt ICTI, qui, nobiles prouinciales (*die Landsassen*) vna cum ducibus eorum ius voti ac sessionis in comitiis tempore CONRADI III. habuisse, statuunt a). Prius saltem non diffidentur ipsi principes ac imperatores nostri, quorum testimonia hic producere possemus complura, si temporis et spatii huic libello destinati exiguitas id permitterent. Silencio tamen praeterire non possumus *secundi*

A

di

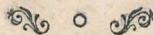
di FERDINANDI, imperatoris, effatum : *Das man, inquis, in allen hohen und wichtigen Sachen, der Lande Regierung und Wohlfarth betreffend, der getreuen Landschafft Rath und Gutachtens sich gebrauchen solle, das hältet man vor ganz löblich b).* Nec minus digna sunt, quae inter omnes constant, enunciata Saxoniorum nostrorum principum, patriae parentum ac sacerdotum iustitiae, quorum peruetustum est illud GVILIELMI III. ducis : *Das ein redlicher Fürst, der das ebrliche Fürstenthum Thüringen innen habe durch keinen Weg bas bey Fürstlicher Würdigkeit, Ehren, Macht, Furcht und Gewalt bleibe, denn durch getreuen Beystand, Rath, Hülfe und Gehorsam seiner Grafen, Herren und ebrbarer Mannschafft zum Fürstenthum gebörend c).* Et quis non admirabitur, electorem Saxoniae FRIDERICVM Sapientem et ducem IOANNEM, fratres, excusatione vsos esse in conuocandis statibus anno 1511, ex eo quidem fundamento petita, quod sine statuum consilio ac voto grauiora quaedam provinciae negotia tractare nollent. Eiusdemque fere argumenti sunt initia propositionum electoris Sax. IOANNIS, in comitiis, Zizae anno 1525. habitis, enunciatarum et ducis Sax. HENRICI Pii, qui Chemnitii anno 1539. conuentus agebat d). Repetitas talismodi declarationes tacebo, quae a serenissimis ducibus et electoribus, eorum successoribusque, tam in domo ducali, quam in electorali, e. g. a ducibus GVILIELMO IV. e) et ALBERTO, nec non ab electoribus, MAVRITIO, et AVGVSTO, CHRISTIANO I. et II. ac praesertim ab electore IOANNE GEORGIO

ORGIO I. in diaetis provincialibus plus simplici vice facta sunt neque in verbis nudis constiterunt. Potius enim exempla transactionis Iutrobocensis, belli religiosi, pacis Pragensis et armistitii Suecici, aliaque similia, quae in actis conuentuum provincialium Saxoniorum occurrunt, sat luculenter testantur, eas sanctissime obseruatas esse. In pluribus Germaniae prouinciis hodie idem non obtinere, neminem inrius publicorum specialium peritum fugere potest. Licebit tamen nobis selecta ex iuribus, quae statibus diuersarum Germaniae regionum competere inuenimus, hic referre, capitulationes ac reuersales principum, quinimmo obseruantia et forma regiminis in qualibet prouincia, ad quae omnia, quoad propter inuidiam rei eius fieri potest, etiam respiciemus, usum hodiernum lectori facile indicabunt. Hoc specimen autem selecta de iuribus statuum prouincialium circa legislatariam potestatem tantum capiet. In qua materia IOANNEM IACOBVM MOSERVM illum, de iure publico speciali optime meritum, historica tractatione viam muniisse, adhuc indicemus necesse est f).

- a) IO. PET. LUDWIG in der Erläuterung über die goldene Bulle, Tom. I. p. 182. WECK Beschreibung und Vorstellung der Residenz und Hauptfestung Dresden p. 435.
- b) Hoc memoriae prodidit Comes KHEVENHILLER in Annal. Ferd. T. 10. p. 361.
- c) Leguntur haec verba in der GEMEINEN VERSCHRIBUNG H. WILHELMS mit den Thüringischen Grafen de anno 1445. et allegantur quoque in repetita et necessaria DEFENSIONE iustae protectionis Saxonicae in ciuitate Erfurtenfi 1664. ad pag. 18. cuius scripti auctor

A 2

est

est illustris V. L. a SECKENDORF. Verba quoniam significantiora in vernaculo idiomate sunt, ipsa retinere, quam in eruditorum lingua referre maluimus.

- d) Posterioris propositionis introitum habet F. C. MOSER in *den diplomatischen und historischen Belustigungen T. 1. p. 238* Reliqua leguntur in PFANNERI *Bericht von den Gerechtigkeiten der F. S. Landstände. §. 1. MSct.*
- e) Hic enim ducibus fratribus, quorum nomine regimen in ducalibus provinciis suscipiebat, expresse promissit anno 1626. in causis regionum gubernandarum omnia adhibito voto ac consilio procerum prouincialium expedire, idque sancte seruauit, teste PFANNERO all. 1.
- f) Conf. *die Nebenstunden P. 1. N. IV. p. 77. seqq. et P. 2. p. 165. seqq.*

§. II.

Dissensus inter ICtos in materia proposta.

Antequam ipsam rem aggrediamur, quid alii de doctrina, de qua hunc libellum conscribere in animum induximus, sentiant, audiamus. Extraxit ex variorum ICtorum scriptis diuersas eorum opiniones modo allegatus MOSERVS. Quibus accurate perpensis, binas inter eos potissimum partes inuenimus, quarum *altera* omne ius statibus circa legislatariam potestatem de regula denegat, nisi ex pactis vel capitulationibus confirmari possit. *Alter* e contrario consensum ordinum prouincialium ad perfectionem legum prouincialium necessarium putat. Hinc duae formandae sunt classes et quilibet eorum iusto loco ponendus est.

PRIMA

PRIMA CLASSIS continet illos ICTOS, qui ordinarie statibus provincialibus ius circa legumlationem concedere nolunt. Quales sunt COCCII a), HOMBERGK b), MYLER ab EHRENBACH c), IO. H. BERGER sen. d), LAVTERBACH e), WILDVOGEL f), KEMMERICH g), HORN h), THOMASIVSI i), LANGGVT k), de RHEZ l), BOCERVS m). In ALTERA CLASSE, in qua iis locum assignamus, qui, leges provinciales de regulâ statuum consensu perficiendas esse, credunt, sunt MEVIUS n), F. L. de BERGER iun. o), SCHWEDER p), COLERVS q), LVD. WIGR r), MOSER s), WABST t). Alios, qui nostrae fere accedunt sententiae, hic tacemus, in sequentibus tamen eorum quoque mentionem faciemus.

a) *Iur. publ. prud. C. 23. §. 4.*

b) *In iur. publ. C. 10. §. 30.*

c) *De princip. ac stat. imp. P. 2. C. 19. n. 9. et 10.*

d) *Oeconom. iur. L. 1. T. 1. §. 24. n. 1.*

e) *Resol. Tit. de const. princip. quaest. 1. seqq.*

f) *Diff. de statibus provincial. §. 54.*

h) *Introd. ad ius publ. L. 7. C. 5. §. 12.*

i) *Iur. publ. prud. C. 61. §. 1. p. 708.*

k) *Diff. de statuum imp. potest. legislator. contra ius commune. §. 60. seqq.*

l) *In animaduers. ad Cocceii ius publ. p. 378.*

h) *Inst. iur. publ. L. 2. T. 3. §. 4.*

m) *Class. 1. disp. 3. 42. lit. a.*

n) *Commentar. von Wucherl. Contract. P. 1. C. 4. §. 4. p. 72.*

o) *Animaduers. ad Cocceii iurisprud. publ. p. 32. seqq.*

p) *Introd. in ius publ. Part. spec. sect. 2. C. 13. §. 3.*

q) De

- g) De process. execut. P. 1. C. 3. n. 6.
 h) In reliq. MSS. Tom. 7. p. 150, 151, 175.
 i) Comp. iur. publ. L. 4. C. 21 §. 8.
 k) In der historischen Nachricht von des Churfürstenthums
 Sachsen Justizverfassung. Sect. 1. C. 1. §. 5. p. 5.

§. III.

Causa dissensus.

Mirandum autem non est, ICTos in hac materia in variis abire sententias. In quibusdam enim Germaniae provinciis maxima adhuc statuum provincialium autoritas est circa leges condendas, in aliis vero eius, uti aliorum iurium, iacturam fecerunt. Denique non defunt provinciae, ubi status hac potestate nunquam praediti fuerunt. Cuius exemplum tibi praebent regiones Onoldinae, in quarum legibus statuum plane nulla fit mentio *a*). Huius diuersitatis ratio in ipsa acquisitione legislatoriae potestatis principum nostrorum Germaniae quaerenda esse videtur. Coeperunt enim principes legislatoria potestate uti a seculo tercio decimo *b*). Illis autem temporibus magna erat statuum provincialium autoritas, nec quicquam alicuius momenti facile principes definiebant, in causis provinciae, sine eorum concursu. Non itaque miraberis, illos quoque in legibus ferendis adhibitos esse. Quod ius sequenti aevo aut seruarunt aut perdidit. Sunt tamen principum quidam, qui recentiori tempore ad legislatoriae potestatem peruenere, cum superioritas territorialis in provinciis Germaniae magis esset stabilita, hi ex arbitrio eam exercuisse nec statuum consensum

sum aut consilium impetrasse videntur. En vnam sal-
tim rationem, quae nobis esse videtur, cur quorundam
ordinum prouincialium suffragia in dandis legibus non
colligantur, nec vnquam collecta sint in prouincia c).

a) MOSER in den Nebenstunden, P. 1. p. 87.

b) HERT de superioritate territoriali, §. 25. HOFFMANN
de origine et natura legum Germanicarum C. 2. period. 6.
sect. 5. §. 1.

c) Conf. STRVBEN Vnterricht von Regierungs- und Iustiz-
Sachen, sect. 2. §. 8. lit. b. p. 51. seqq. EIVSDEM Tr. de
statuum prouincialium iuribus §. 15.

§. III.

Rationes eorum, qui statibus ius circa legislationem
denegant, recensentur et examinantur.

Maior pars eorum Ictorum, qui ad primam clas-
sem a nobis sunt relati, nulla affert argumenta ab stabili-
liendam opinionem, sed partim ad apparatus aliorum
Doctorum, qui fauent sententiae, prouocat a), partim
rem adeo expeditam ac exploratam credit, vt plane
nulla egeat probatione. Quidam tamen eorum, aliquam
rationem proferre, operae pretium esse putarunt, quo
consilio (1) leges allegant Romanas b) atque ex his po-
tissimum illud THEODOSII et VALENTINI impp.
effatum in suam ipsorum rem esse credunt, quo dicti
imperatores, HVMANVM esse probamus, inquit, si
qui de caetero in publica priuataque causa emerferit neces-
sarium, quod formam generalem et antiquis legibus non in-
sertam exposcat, id ab omnibus antea tam proceribus nostri
palatii, quam gloriosissimo coetu nostro, patres conscripti
tracta-

tractari, et si vniuersis, tam iudicibus, quam vobis placuerit, tunc legata dictari et sic ea denuo, collectis omnibus, censeri: et cum omnes consenserint, tunc demum in sacro nostri nominis Consistorio recitari, vt vniuersorum consensus nostrae serenitatis autoritate firmentur c). Ex quibus colligunt, prudenter atque commode agere principem, si, adhibito statuum consensu, constitutiones ferat, ad essentiam vero et naturam illarum minime pertinere, vt in comitijs prouincialibus ponantur. Nihilominus tamen, pacta conuenta esse obseruanda concedunt d). Respondeat THOMASIVS, quae nobis placent, ad hocce argumentum. Hic enim, quamquam eandem sententiam in animo foueat, regulariter haud necesse esse, vt adhibeatur statuum consensus, non tamen potest, quin profiteatur, a potestate THEODOSII et VALENTINIANI ad potestatem statuum imperii, a statu reipublicae Romanae illorum temporum, ad statum bodiernum regionum Germanicarum argumentari velle, re vera ad argumentationem a baculo ad angulum pertinere e). Concludunt porro ICTI, quos huic classi adscripsimus, ordinarie in legibus constituendis nec statibus prouincialibus ius competere nec principi obligationem imponi posse, (2) ex ea quidem ratione, quod, quantum ad legislationem prouincialem pertinet, ordinum prouincialium votum vt plurimum consultatiuum videatur f). Argumentum, quod ex hoc inferre student, dubio procul a relatione inter consulentem et consiliarium est petitum. Consilia data vel data ordinarie nec ius constituunt, si respicias ad consiliarium, neque obligationem consulenti contrahunt

hant, id quod etiam valet de voto consultatio inter status prouinciales ac eorum principes. Verum enim vero hi plane non distinguere videntur inter consilium, quod in re ad consiliarium non spectante datur, atque inter tale, cuius executio ipsius consilarii interest. In illud ius et obligationem ordinarie non cadere facile largimur, quod vero ab hoc remota sint, plane non videmus. Hoc quidem pacto fieri omnino potest, vt secundum formam regiminis cuiusdam proceribus prouinciae, tamquam optime versatis in rebus et moribus patriis ius sit constitutum, quod eo pertinet, vt princeps in concipiendis legibus eorum consilia et monita audiat. Tandem contrariam opinionem superioritati territoriali principum nostrorum Germaniae periculosam videri posse monent g). Sed tantum abest, vt omnis concursus statuum et praesertim talis, vbi, quid ipsis videatur de lege ferenda, principis approbationi submittant, potestatem legislatariam imminuat, vt potius ad conseruandam et augendam illam multum conferre, statuamus. Magis enim voluntaria quam obtrusa legum agnitio thronum principis stabilire videtur. Recte itaque ZIEGLER vs b). *Isud enim, inquit, nullo modo principis superioritatem, eiusque Regenti felicitatem imminuit, sed magis promouet et ad beatitudinem imperii eiusque gloriam redundat.*

a) Cumulum eorum refert all. MYLER vs qui, cum nil aliud dicant, quam, *quod status in ferendis legibus non imprudenter adhibeantur*, mihi digni visi non sunt, quorum nomina locum hic occupent.

B h) WILD.

- b) WILDVOGEL *all. l. §. 54.* ibique citati.
 c) *L. g. C. de LL.*
 d) ita modo memoratus MYLERVS *C. 39. §. 10.* qui exempli loco, in ducatu Württembergico pactis ordinatum esse, *et leges prouinciales consilio et cooperatione statuum prouincialium condantur,* tradit.
 e) *all. diss. de stat. imp. legislator. potestat. §. 62.*
 f) LANGGVT in *animaduersionibus ad Cocceii ius publ. all. l.*
 g) Hoc dubium mouet B. G. STRVV in *Discurs von Landständen C. 4. p. m. 161.*
 h) *de iure maiestat. L. 1. C. 31. §. 16.*

§. V.

Argumenta eorum, qui ordinibus prouincialibus votum decisuum circa legislatariam potestatem tribuere videntur.

Fortioribus armis dimicant ii, qui *consensum statuum ad perfectionem legum prouincialium necessarium* putant. Memorandus enim est omnino ille locus in capitulatione CAROLI Magni, qui legitur apud SCHILTERVM a), vbi imperator volumus, ait, *ut comes potestatem habeat in placito suo facere, quae debet, nemine contradicente, et, si aliter fecerit, quam iuste, ad quem factum illud pertinet, veniat in praesentiam nostram et nos illi de eodem comite faciamus iniustitiam.* Tu si assumis sub placiti vocabulo conuentus prouinciales intelligi, quod assumunt modo memorati, neruum probandi facile inuenies. Similia verba reperiuntur in constitutione RVDOLPHI primi vom Landfriede de anno 1287. quae huius sunt argumenti: *Was ouch die Fürsten in irem Lande mit der Landherren Rathe setzent und machent, diesem Landfriede ze Beserunge*

serunge und ze Vestenunge, das mögen sie wohl thun und damit brechent sie des Landfriedens nicht b). Haec eo magis in suam ipsorum rem vertunt defensores huius sententiae, quo certius credunt, vocabulo *Rate* simplicem persuadendi rationem sine effectu designari non potuisse, cum restantibus scriptoribus medii aevi, et post Carolingos quidem, leges vniuersales in comitiis imperii statuum consilio sancitae dicantur, quod clarum profecto praebere documentum sub vocabulo consilii (*Rate*) consensum intelligendum esse. Sic quoque in ipsa Capitulatione IOSEPHI ac LEOPOLDI *impp.* quae iura statuum prouincialium restringere videtur, eorum auctoritas vindicari et firmari ipsis videtur, dum tantum *die Disposition* --- mit Ausschließung der Lands-Herrn *privatiue vor und an sich* zu ziehen, ibi prohibetur ordinibus c). Deinde analogia formae regiminis in imperio, vbi leges statuum imperii concernentes, praeuio consilio ac consensu statuum imperii promulgantur, illis argumentum praebet. Hanc similitudinem ipsa denominatio legum prouincialium aliquo modo confirmat, cum recessuum prouincialium (*der Landtags-Abschiede*) nomine veniant. Neque dissimulandum est, ad similitudinem imperii formam regiminis in prouinciis compluribus introductam esse (*Conf. spec. 1. sect. 1. §. 1.*). Tandem agmen argumentorum claudit peruerusta obseruantia et consuetudo leges prouinciales in comitiis perficiendi, cuius mutationem non praesumendam, sed probandam esse, tradunt, propugnatores huius sententiae. His nisi ratiociniis statibus prouincialibus Saxo-

nici tam in terris electoralibus, quam in ducalibus, singularia iura circa leges prouinciales ferendas tribuere non dubitant quidam eorum *d*). Quid respondeamus, quaeris forte, ad haec argumenta? En nostram sententiam, quae in eo consistit, vt confundere nobis videantur hi DD. statum prouinciarum Germanicarum antiquum cum statu hodierno, qui posterior, cum insigniter sit mutatus ab illo, merito separandus ac alia quoque iura ordinibus prouincialibus in illo sunt tribuenda. Agamus de vtroque speciatim.

a) in iure publ. L. 4. C. 3. §. 1. p. 351.

b) Conf. LEHMANNVS in chron. Spirens. L. 5. C. 108. p. 631.

c) ita argumentatur de BERGER iun. all. l.

d) quo pertinet F. C. MOSER in den historiseb-diplomatiseben Belustigungen T. 1. p. 237. verbis; daraus keinesweges ein consilium voluntatis, sondern allerdings necessitatibus zu inferiren. 10. PET. de LUDWIG in German. princ. L. 3. C. 5. §. 10. p. 223. seq. et not. b. c.

§. VI.

De antiquo modo leges in conuentibus prouincialibus ferendi.

Multas iam de barbarie maiorum nostrorum conceptas opiniones praeiudicatas exploserunt scriptores hodierni de statu priscorum Germanorum meriti, illud tamen inter omnes fere eruditos superesse animaduerti, quod moribus ac consuetudinibus tantum vixisse veteres Germanos, legum scriptarum expertes, credant. Facile quidem adsentio testimonio TACI-

TI,

TI, plus valuisse bonos mores, quam atibi bonae leges, falsissima autem mihi videtur conclusio: ergo plane nullas leges habuerunt. Probabo breuissimis, Germanos antiquissimis temporibus habuisse leges scriptas, illasque in comitiis fuisse latis. Si IULIO CAESARI credis, societates iamiam habuisse Germanos eius temporibus, Centaurorum Lapatharumque vitam eos vixisse, tibi persuadeas necesse est, si, illos sine norma, hoc est dicere, sine legibus promulgatis substituisse, affirmare velis. Quali quaeso pacto iudicia exercere potuissent, in quibus tamen in conciliis exercendis, TACITO teste, prisca Germani valde fuere solliciti. Habuerunt itaque leges easque in comitiis, vbi de maioribus rebus consularunt omnes a), dubio procul tulerunt, quae deinde per Druides in versiculis ac rythmis propagatae sunt, cum litteris eas mandare nondum assueti essent. Verum enim vero, probabilia haec sunt, forsitan inquires, quorum certitudo variis dubiis adhuc obnoxia est. Certiora itaque proferam documenta. Lex Salica merito inter vetustissimas Germanorum leges refertur, detrahatur autem eius antiquitati, si ille, quem adhuc conseruatum habemus, linguae Romanae traditum codicem, pro lege originaliter lata habetur. Certo certius est, legem originalem in lingua vernacula, cum adhuc cis Rhenum in Franconia haerent, nec adhuc Rhenum transmississent Franci Sali, ergo, circa finem tertii seculi saltem, latam et sub CLODOVAEO et CAROLO M. Francorum regibus, in eam versionem Romanam demum redactam esse, quae nobis conseruata

est. Probant originale Germanicum voces Germano-Latinae corruptae, quibus lex repleta est, quasue GODOFREDVS WENDELINVS b), male pro nominibus urbium et pagorum habet; probant idem initialia verba legum Germanicarum, quae saepius in illa allegantur. Docet quoque antiquitatem a nobis laudatam huius legis, eius praefatio, quam miror cur non maiori attentione aspexerint antecessores in hac materia. Clara enim sunt verba: *Gens Francorum -- DVM ADHVC TENERETVR BARBARIE -- dictauerunt Salicam legem proceres ipsius gentis, qui tunc temporis apud eandem erant Rectores.* Quae nam autem sunt tempora, ubi barbarie teneri credebantur maiores nostri, nonne ea, ubi ad catholicam religionem nondum conuersi, sed ethnicae religioni adhuc addicti erant, nonne igitur tempora, ubi Rhenum nondum erant transgressi adeoque seculum a nobis laudatum. Ipse sane contextus hoc clare confirmat c). Haec sufficiant pro antiquitate legum Germanicarum allata. Pauca addamus pro probanda sententia, eadem antiquitate niti modum eas in comitiis ferendi. Indicant hoc sequentia verba praefationis legis Salicae: *Sunt autem electi de pluribus viri quatuor his nominibus WISOGAST, BODOGAST, SALOGAST et WINDOGAST in locis quibus nomen SALACHEVE, BODOCHEVE et WINDOCHEVE.* *Qui PER TRES MALLOS conuenientes omnes causarum origines solícite discurrendo, tractantes de singulis iudicium decreuerunt hoc modo.* Merito autem supersedere possum probatione sub *mallis* intelligi comitia veterum Germanorum particularia, a quibus comitia pro-

uincialia hodierna ortum trahunt, cum hoc argumen-
tum sat erudite discusserit *Ill. SORBER d.* Facillimo
negotio demonstrari possët, omnes olim leges, quas
Franci vel sibi ipsis vel aliis populis sibi subiectis, *Ale-*
mannis, Ripuariis, Frisis, Baiuariis, Longobardis, et Sa-
xonibus tulerant, in conuentibus, nullam autem earum
a solis regibus latam esse, eundemque morem sequen-
tibus quoque temporibus sancte seruatum esse *e*), nisi
hoc a scopo nostro nimium aberraret. Quae cum ita
sint, dandum omnino est iurium propugnatoribus
statibus prouincialibus competentium, ritum leges
in comitiis ferendi esse perantiquam sicque prob-
abiliter, in prouinciis quoque seruatum esse iis
temporibus, vbi principes nostri imperii legislatoria po-
testate uti incipiebant. Facile enim credendum est,
principes tunc temporis statuum iura neque inminu-
ere voluisse nec potuisse, ideoque eos hunc ritum eo
magis secutos esse, quo tutius in eo procederent, ne
statuum iuribus aliquid contrarium statuerent. Largi-
endum quoque est magna iura circa leges ferendas pro-
ceres prouinciae ea occasione exercuisse. Nam princi-
pes, qui eorum auxilio indigebant ad stabiliendam ipso-
rum potestatem, consilia illorum de legibus ferendis ae-
gre reiecerunt. Neque ipsi legislatoriã potestatem an-
tiquis temporibus satis cognouerunt nec a potestate iu-
diciali illam sat distinxerunt. Percurras enim antiqua-
rum legum codices, et maxima ex parte eos iudiciali-
bus sententiis repletos inuenies. Quid quod? non so-
lum, si quid in obuiò casu sit iuris, quaerebatur, sed
etiam si in genere, quid iuri ac aequitati conueniat,
quae-

quaestio oriebatur, eius decisio scabinis relinquebatur. Hi, autem in causis grauioribus ex ordinibus prouinciae eligebantur, quod fusius discusit *perill. STRVBEN in obseruationibus iuris et historiae Germ. obs. 3. de statibus prouincialibus superiorum dicasteriorum assessoribus.*

- a) TACITVS de moribus Germanorum *Cap. 11. et 12.* qui hac occasione de antiquitate conuentuum apud Germanos optimum testimonium praebet, *Coeunt, scribens, nisi quid fortuitum et subitum incidere, certis diebus cum aut inchoatur luna aut impletur - - Ut turbae placuit, considunt armati. Silentium per sacerdotes, quibus tum et coercendi ius est, imperatur. Mox rex vel princeps, prout aetas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur autoritate suadendi magis, quam iubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu aspernantur, sin placuit, frameas concutiunt. Honoratissimum assensus genus est armis laudare.*
- b) de natali solo leg. Sal. *Antwerpiae 1649.*
- c) Opponitur enim ibi barbaries Francorum conuersioni eorum ad catholicam fidem *Conf. etiam. Ill. IOCHACHIM ERDMANN SCHMIDT in historia imperii §. 85. p. m. 16.*
- d) Commentatio de comitiis veterum Germanorum antiquis *P. i. C. i. §. 8. Vol. 2. prooem. §. 4.*
- e) Saxones morem leges in comitiis ferendi seruasse WERNHERVS, ROLEWINKVS de situ et moribus Westphaliae *L. II. C. i.* testatur. *Verum autem, ait, ut antea dictum est, regem antiqui Saxones non habent, sed per pagos Satrapas constitutos, morisque erat, ut semel in anno generale concilium agerent, in media Saxonia iuxta fluuium Westeram, ad locum, qui dicitur Macklo. Solebant ibi omnes in vnum Satrapae conuenire. Ex pagis quoque singulis duodecim electi nobiles totidemque liberi et totidem laici: Renouabant ibi leges - -*

§. VII.

S. VII.

*Quale ius competat hodie statibus provincialibus circa
legislatoriam potestatem.*

Si descriptionem nostram de antiquo in provin-
ciis Germaniae statu circa leges ferendas contemplari
illumque cum hodierno comparare luber, exclamandum
omnino erit:

Quantum mutatus ab illo.

Altiores enim radices egit potestas principum no-
strorum Germaniae. Melius legislatoriam potestatem
hodierna luce cognoscere eamque a iudiciali separare
didicerunt. Id quod probare superuacaneum sane es-
set. Statu autem tam insigniter mutato in Germaniae
provinciis, fieri non potuit, quin iura ab ordinibus
illarum olim exercita, vbiuis intacta remanserint. Po-
tius secundum statum hodiernum de regula non nisi
VOTVM CONSULTATIVVM seu DELIBERATIVVM,
hoc est dicere, *ius, vi cuius, praeuia communicatione cum
statibus provincialibus ad audiendum quid illis videatur, le-
ges provinciales promulgandae sunt, illis tribuendum
esse statuamus necesse est.* Fluunt tamen exin-
de haud vltima iura pro statibus. Qualia sunt,
(1) ius postulandi, vt exempla legum provin-
cialium exarata ante publicationem statibus commu-
nicentur, (2) ius consentiendi in leges a principe
propositas, (3) ius, quae monenda ipsis videntur, cir-
ca conceptas leges monendi ac (4) in genere quoduis
consilium quod vulgo sub denominatione des unterthänig-
ken unvorgreiflichen Gutachtens item des ratbsamen Beden-
kens

cons comprehenditur, suppeditandi. Et quis tandem
 (§) eis denegabit ius principi ea submisſe indicandi ca-
 pita, quae, vt legis fiant, prouinciae intereſt, ſi princi-
 pi tamquam morbus occultus forſan ſint ignora. Haec
 qui lem iura ſtatibus, qui adhuc ius voti ac ſeſſionis
 in conuentibus prouincialibus exercent, ex ipſa eorum
 natura tribuenda eſſe exiſtimo. Quae enim eſſet ratio,
 cur in comitiis conuenirent? Cui bono iura voti ac
 ſeſſionis in illis, ſi in tractandis magni momenti cau-
 ſis prouincialibus, quo pertinent dubio procul leges,
 exercenda non eſſent? Taceo eos de neceſſariis rei pu-
 blicae conditioneque ſubditorum edoctos varia ſub-
 miſſe adferre poſſe, quae et vigilantiffimis princi-
 pibus regentibus ac conſiliariis haud plane ſunt cognita.
 Tantum e contrario abeſt, vt haec iura ſtatibus circa
 legumlationem a nobis conſeſſa poteſtati legiſlatoriae
 principum ſint noxia, vt potius ad augendam illorum
 poteſtatem conferre luculenter demonſtrare conemur.
 Quidſi enim ſtatutus, quid ipſis videatur, dixerint de
 lege ferenda, ſemper tamen eius manebit princeps ar-
 biter, ideoque, prout prouinciae ſalus id expoſcit, ſta-
 tutum conſilia aut adprobabit aut ſtatibus eorum diſcon-
 uenientiam repraeſentabit. Interim bonus princeps bo-
 na conſilia quoque non ſpernet. Et quis denegare aude-
 bit principibus ius leges promulgandi, interpretandi, de-
 clarandi, mutandi, tollendi, ac diſpenſandi contra illas.
 Sicque inter poteſtatem legiſlatoriam et ius circa utilita-
 tem et neceſſitatem conſilia praebendi maximum et con-
 ſtans erit diſcrimen. Augeri diximus adeo principum po-
 teſta

testatem, si status habeant votum consultatiuum in legibus ferendis. Nonne enim magis prodest voluntaria quam obtrusa legum agnitio ad stabiliendum thronum imperantium? Quod probe perspexerunt reges Francorum qui quamuis monarchicam ac, independentem exercere vellent potestatem, nihilo fecius leges proposuerunt in comitiis, populi consensu respectu illarum requisito, et adeo curarunt, vt illis omnes subscriberent).

a) Manifeste discussa prolata videmus in CAPITVLARI III. an. 803. Cap. 29. *Vt populus interrogetur de capitulis, quae in lege nouiter addita sunt. Et postquam omnes consenserint, subscriptiones et manuum firmationes in ipsis capitulis faciant.* Exquisite ac docte omnia examinavit STEPHANVS BALZIVS in praefat. ad Tom. I. capitular. reg. Francor. §. 8-17. Conferatur etiam 10. NICOLAVS HERTIVS in regn. francor. veter. C. 5. §. 7.

§. VIII.

Amplificatio et continuatio.

Praeter argumenta ex notionibus comitiarum provincialium petita, complura eiusdem generis ex rebus gestis earumque scriptoribus afferre possumus, quae regulam omnino constituunt, statibus provincialibus competere votum consultatiuum in legibus ferendis. Id enim in contradictorio saepe obtinerunt status. Nam sacra caesarea maiestas statuum grauamina, de legibus sine eorum concursu latis, semper ex audiuit et in specie ad eiusmodi grauamina statuum Megapolitanorum disposuit, in Resol. Grav. Caes. de an. 1724. art. 10. *dass in ecclesiasticis, in gleichen Lebens-Iustiz-Policey und dahin gehörigen Sachen und*

C 2

übri-

überhaupt keine allgemeine Landes-Ordnungen, ohne der Ritter
 und Landschaft, oder wenigstens, wann periculum in mora, de ver
 Land-Rürbr und engern Ausschusses, vorgegangene Zusiehung zu
 errichten, sondern vor der Publication diese mit ihren Monitis
 oder sattsamen Bedenken und Gutachten nothdürftig zu hören
 und darauf vom Herrn Herzog billigmäßige Landesväterliche
 Reflexion zu machen. Plura talismodi exempla occurrunt in
 hac regione, in qua status de iuribus suis violatis in iudi
 ciiis supremis imperii saepe conquesti sunt, et in specie id
 obtinuerunt, vt leges variae, a solo duce latae, ab impe
 ratore improbatæ et sublatae sint, quoniam inauditis
 statibus fuerunt fancitæ. Sed latius euagarer narrando.
 Delego itaque huius rei studiosos ad iustissimas decisiones
 imperiales in causis Mecklenburg. anno 1745. editas, Class. 2.
 Tit. 4. p. 85. quibus comprehenduntur omnia, eo mag
 is, cum per transactionem de anno 1755. inter sta
 tus et ducem Megapolitanum omnis haec lis, secundum
 principia a nobis exposita, sit composita. Disposuit
 enim art. 8. §. 195. all. transact. Wenn nun -- es sey in
 Justiz Policey und Kirchen-Sachen, oder worinn es wolle, von
 Uns und Unsern Nachkommen eine allgemeine Landes-Verord
 nung und Constitution zu erlassen ist, so sollen die von Ritter
 und Landschaft auf öffentlichen allgemeiuen Landtügen oder
 wenigstens, wenn periculum in mora, die Land-Rürbe und
 der ganze engere Ausschuss darüber mit ihrem rathsamen Be
 denken und Erachten vernommen worden. B vor solches er
 stattet, ergeht die Publication der Verordnung nicht. No
 tatu dignus mihi quoque visus est locus fide dignissi
 mi rerum gestarum Saxonicarum scriptoris, vbi de
 ele-

electoralium Saxoniorum statuum iuribus. Und man hat
 Exempel, scribit, daß sie auf ihre Entschlüssen so fast be-
 standen, daß wenn ohne ihr Wissen, Gesetze und Ordnun-
 gen, vornehmlich in Religions-Lehns-Iustiz-Landes und gesam-
 ten Angelegenheiten, verfaßt und promulgiret werden wollen,
 sie selbige nicht allemahl respectiret, vielmehr selbte durch Land-
 tags Abschiede und Reuersales haben müssen theils geändert,
 theils vorher bestärket werden. *¶* Sic quoque perillu-
 stris STRUBEN tunc temporis Syndicus statuum provin-
 cialium Hildesensium exactis comitiarum provincialium
 harum regionum refert modo dictos status contra ordi-
 nationem policiaë, a regimine Hildesensi, omiſſa com-
 municatione cum statibus promulgatam, anno 1766. re-
 praesentasse, id factum non solum obseruantiaë specia-
 li in ea prouincia sed adeo vniuersali in omnibus Ger-
 maniaë prouinciis aduersari, illos eandem remonstratio-
 nem dicto anno repetisse, et in conuentu provinciali
 anno 1722. petito, vt ordinationes prouinciales, ante ea-
 rum promulgationem, statibus communicentur, in-
 haesisse, tandemque id obtinuisse, vt, postquam ex par-
 te electoris Colonensis, assertis contradici non potuerit,
 prooemio ordinationis curiaë prouincialis anno 1730.
 promulgatae, verba inserta sint: *Es sey dieselbe nach vor-
 gängiger von ihro Churfürstl. Durchl. belibter Communication
 mit dero getreuen Ständen dergestalt eingerichtet zu seyn be-
 funden, daß sie Landesfürstl. genchm gehalten worden.* Quae
 tamen non omni ex parte placuerunt statibus, ea de
 voluntaria principis communicatione explicari posse,
 putantibus. Qua propter contra eiusmodi interpreta-
 tio-

tionem denuo protestati iura competentia referuarunt b). Verum enim vero non in contradictione solum obtentum est hoc ius a statibus, sed ipsi principes iustitiae studiosi id sponte sua agnouerunt. Gloriarum merito possumus de optimis imperantibus, de patriae parentibus in nostris regionibus. Cuius rei documenta ut inter omnes consent, vnicum addamus exemplum a clementissima propositione, in comitiis prouincialibus Iennensibus an. 1757. facta, petitem. **TRAIANVM** alloqui subditos rediuuium crederes, si **ERNESTVM AVGVSTVM CONSTANTINVM** nostrum, principem longe clementissimum, quem proh dolor! fata in flore aetatis eripuerunt, nobis precantibus, ut quam diutissime interesset mortalibus, proponere audiuiſſes: *Lassen Ibro Hochfürstl. Durchl. die getreuen Stände der Ienaischen Landes-Portion hierdurch versichern, daß Höchst dieselben ernstlich gemeinet, dieselben in ihrer Landtschafil. Verfassung, wie es das ubralte Herkommen in Chur und Fürstl. Hause Sachsen mit sich bringet, richtig und ungekränket zu lassen, auch daß dem entgegen etwas gethan werde, nicht zuzugeben. Solchemnach werden höchstgedacht Ibro Hochfürstl. Durchl. - - die erwan ins Land zu erlassende, zu einer beständigen Vorschrift dienende Landes-Gesetze vor ihrer Publication, ihnen zu Eröffnung ihres Rätlichen unvorgreiflichen Gutachtens vorlegen lassen. Pari modo OTTO, Landgrauis Hassiae, Castellis suis priuilegium indulgere non dubitauit anno 1317. de legibus in vrbe absque scabinorum scitu et consilio non promulgandis. Tandem ad voluntariam agnitionem quoque refero, quod in ducatu Würtembergico*
er

est comitatu Tyrolensi pactis ordinatum fit: Landrecht und Landesordnungen zu machen mit Einräthen und Zurathen einer gesanten Landschaft c).

a) GLAFEY Geschichte des Hauses Sachsen. p. 588.

b) STRUBE Unterricht von Regierungs- und Iustiz-Sachen, Sect. 2. §. 8. not. b.

c) Integrum privilegium insertum est. in IO. PHILIPPI KYCHENBECKER Analectis Hassiacis Colle. 4. §. 10. p. m. 269.

d) Auctor eius est MYLER de principibus et stat. imp. P. 2. C. 39. §. 10. Consentit IO. EHRENFRIED MAYER in Tr. de iure statuum imperii legislatorio C. 6. §. 14.

§. IX.

Continuatio.

Sat attulisse mihi videor argumenta pro stabilien-
da regula, quod statibus votum consultarium ordi-
narie non sit denegandum. Pauca addam ex quibus
apparebit principes non permittere, eos sibi plus iuris
attribuere. Sic in transactione inter status et ducem
Megapolitanum supra memorata, ubi statibus consulta-
rium votum quidem concessum Spho 197. pro prin-
cipe prouisum est. *Wir wollen übrigens auf der Ritter-
und Landschaft, oder der Landräthe und des engern Ausschus-
ses Vernehmlassung und Erinnerung eine billigmässige Landes-
väterliche gnädigste Aufmerksamkeit wenden und im Werk
spüren lassen; doch Vnsern Landesfürstlichen hohen iuri sta-
tuendi mit solcher gnädigen Vernehmung nichts vergeben.*
Operae pretium quoque est hic referre, quanta con-
stantia comites Frisiae orientalis sese opposuerint postu-
lationibus secundum principia exorbitantia IOANNIS
ALPHVSII ab ordinibus huius prouinciae formatis.
Etenim

Et enim hunc non dubitasse sine discrimine formae regiminis subditis superioritatem super imperantes adscribere, varia eius postulata nomine dictorum statuum ad comites directa demonstrant. Perplacet autem declaratio Comitis RYDOLPHI CHRISTIANI ad postulata illius de anno 1626. specie ad postulata 23. et 24. quibus et in occasione ordinationis prouincialis corrigendae nimia arrogare sibi volebant iura. His autem significantibus expressionibus concepta est: *Seine Gnaden haben keinen Articul unserer Accorden gelesen, das die direction der Revision oder Correctur Unserer Landrechte praecise in Emden vorgenommen, und derselben Befoerderung der hohen Obrigkeit entzogen, und dem Aeltesten aus der Ritterschafft aufgetragen, auch was derselbe, nebst seinen Mit-Deputirten aus den Ständen resolviret und gut findet von seiner Gnaden ohne einmahl nachzufragen, oder die Sache zu examiniren confirmiret werden sollen. Ist das nicht dare subditis ius legum abrogandaram et ferendarum a)?* Quid quod, cum status modo memorati iis principis recentioribus quoque temporibus inhaerent, factum est, vt princeps Frisiae orientalis septimo Maii die ann. 1722. actionem in iudicio caesareo aulico contra illos instituerit, atque in illa inter alia grauamina de eo conquestus sit valde, quod ordines prouinciae in publicandis legibus autoritatem decisiuam sibi arrogare vellent b).

a) BRENNISEN in der Ostfriesischen historie und Landes-Versass. T. 1. L. 2. C. 8. P. 4. p. 70. seqq.

b) MÜLLER iurist. histor. elect. p. 1. pub.

S. X.

*Iura circa legumlationem competunt omnibus statibus, non
vni cum exclusione reliquorum.*

Cadunt autem argumenta, quae pro stabiliendo iure statuum circa legislatariam potestatem protulimus, in omnes ac singulos prouinciarum status. Sic quoque praesumptionem contra se habent ii, qui ea cum exclusione reliquorum sibi attribuere volunt. Nec principes prouinciarum praeserentiam vni ex ordinibus prae ceteris hac in re concedere possunt, nisi clarum sit ius excludendi. Quae cum ita sint, recte in eo sese fundarunt nobiles ac ciuitates episcopatus Osnabrugensis contra capitulum cathedrale, quod deliberationibus de ordinatione prouinciali iudiciaria perpetua fancienda solum interesse et constatus excludere volebat. Sed administrator episcopatus Osnabrugensis, ERNESTVS AVGVSTVS, parum attendebat haec desideria, potius vniuersos prouinciae status ad modo dictas deliberationes vocabat. Quare capitulum hoc tanquam grauamen ad iudicium caesareo aulicum anno 1717. deferebat. Cui tamen solide opponebant nobiles et ciuitates, alloquentes administratorem: *also Eure Königl. Hobeit nimmer angemutbet werden kan mit dem Capitulo intendirter massen, Dero hohen Regalia und Landes Herrschaft gleichsam zu theilen, oder doch mit selbigen coniunctim zu exerciren, sondern das es Ursache habe, völlig zufrieden zu seyn, wann Se. Königl. Hobeit, unser gnädigster Landesfürst, nach löblicher Stifts-Gewohnheit, weiter gnädigst belieben werden, in solchen und der gleichen wichtigen und des ganzen Landes wabre Wohlfahrt, auch alle und jede Stifts-Stände insbesondere angehenden Sachen*

D

das

das rüthliche patriotische Bedenken von ihren getreuen Ständen gnädigst zu erforschern und zu vernehmen a).

a) Conf. *Deductio nobilium et civitatum episcopatus Osna-brugensis contra capitulum cathedrale* sub ERNESTO AUGUSTO de anno 1718. p. 25. seqq.

§. XI.

Paria iura competunt statibus in emendatione et mutatione legum, ac in ipsa legum latione.

Fieri non potest, quin iura a nobis explicata (§. VII.) in reuidentis, mutandis et emendandis provinciae legibus statibus competant cum illis gaudeant in legislatione. Hi enim res provinciales edocti, quatenus leges olim latae ad statum praesentem adhuc applicari possint, optime cognoscere omnino censendi sunt, et sane diuersa non sunt in effectu leges ferre, et leges latae mutare ac emendare. In utroque enim casu noua constituitur lex. Ordinationes itaque provinciales abundant exemplis, quae illustrationis causa hic afferri possent. Sed cum neminem de eo facile dubitarurum esse, credam, nec in omnibus referendis operam et oleum hic perdam. Afferam tamen quaedam loca, ubi hoc ius statuum expresse agnitum et in contradictorio obtentum est. Illud autem in ordinatione politica SILESIACA, anno 1577 lata, verbis finalibus factum est a RVDOLPHO II. Jedoch soll - ihnen, den Fürsten und Ständen auch Uns dieselbe zum Theil oder gar zu ändern oder zu bessern, nach Gelegenheit der Zeit und Fälle und unsern Nachkommen den Königen zu Böheim, alsdenn zu confirmiren hiermit vorbehalten

halten seyn. Consentit, transactio inter status et ducem Megapolitanum iam memorata, §. 200. Uebrigens behalten Wir Uns und Unserer Ritter- und Landschaft hiermit ausdrücklich vor, die hiebevorigen Ordnungen und Constitutiones, in Gleichförmigkeit dieser Grundsätze a), respectiue nach vorgenommener Rathspflegung und Beliebung den ierzigen Zeiten allenthalben gemäfs zu machen, und solche nach Gelegenheit zu ändern, zu bessern, zu erklären und zu vermehren. De contradictorio autem in iisdem Megapolitanis terris praebet documentum Concluf. Caes. sub 2 Maii 1738. datum, quod ad praecua grauamina statuum: dafs, statuit, keine allgemeine Landes-Ordnung ohne der Ritter- und Landschaft, oder wenigstens, wann periculum in mora, der Landräthe und des engern Ausschusses vorgängiger Zuziehung zu ändern.

a) Sub intelliguntur principia, de concursu statuum circa legumlationem per transactionem stabilita, vt contextus probat.

§. XII.

Conceptio legum prouincialium statibus saepe permittitur.

Statibus itaque dubio procul ius competit postulandi, vt leges in prouincia publicandae sibi antea communicentur ad monendum et consultandum. Quae cum ita sint, ad euitandas ex communicatione, monitis et resolutionibus ad monita, oriundas ambages, principes haud raro ipsis statibus leges concipiendi committunt. Multa hac de re in promptu sunt documenta, ex quibus apparet luculenter, interdum solis statibus, interdum statibus et consiliariis principum simul hanc facultatem esse concessam. Proferamus tamen

D 2

exem-

exempla de legibus per solos status conceptis, quoniam rariora haec sunt. Sic solus status AVSTRIACI conceperunt die Land-Rechts-Ordnung des Erz-Herzogthums Osterreich des Landes ob der Enns de anno 1627. prout verba initialia illius docent, nec non die neue peinliche Halsgerichts-Ordnung in Osterreich unter der Enns de anno 1656. status conceperunt et FERDINANDVS III. approbauit, testante ipsa ordinatione. Ordinatio politica SILESIACA de anno 1757. ortum trahit ex variis compromissis et transactionibus, quae status inter se inuicem in comitiis provincialibus, de rebus ad politiam spectantibus inierunt, quarumque collectionem RVDOLPHVS II. curauit, et tanquam legem promulgauit. In MEGAPOLITANIS terris petentibus statibus, vt leges sumptuariae ferantur, respondit dux CAROLVS in resolutione sub dato 26. Jun. anni 1610. Obwohlen I. F. G. hierneben nicht ungeneigt, auf untertäniges der Ritterschafft Anhalten leges sumptuarias zu verfaßen und publiciren zu lassen; so müssen sie dennoch dafür halten, daß der Ritterschafft ihr eigener Zustand und Gelegenheit, besser als Ihenen, Ihren Räthen, oder sonst jemand wissend und bekandt sey, und demnach wäre Ihr gnädiges Begehren, daß sie die Capita und fürnehmste puncte istarum legum zu Papier bringen und Ibro zur Nachricht unerrthänigst einschicken a). Inter varias, quas infra recensemus, ordinationes provinciales, magna pars eorum reperietur per status et consiliarios principum simul concepta. Quare cum haec exempla nil singulare habeant, neque talia hic proferre lubet.

a) C. G. IARGOW in notis ad Struuii discursum de statibus provincialibus p. m. 173.

illi de iure §. XIII. *Status habent ius leges ferendi.*
 Verum enim vero iam ut moneam, me regulam
 tantum dedisse, cum statibus vorum consultatium
 circa leges tribuerim, mihi necessarium esse videtur.
 Qua sane nil aliud iudicare volui, quam, quod in
 dubio iura cum tali voto connexa illis comperant.
 Neutiquam autem mihi mens est affirmare plane nul-
 lum dari exemplum in contrarium. Dantur talismo-
 di omnino et quidem hac diuersa ratione, ut quae-
 dam inueniantur exempla, vbi maiori iure circa le-
 ges ferendas pollent status prouinciae, atque ex ad-
 uerso non nulla eorum, vbi exploratum est eos ne-
 quidem voto deliberatiuo gaudere. Vtrumque accu-
 ratius examinare non abs re erit. Ad prius refero
 casum, si ab ipsis imperantibus statibus circa legum-
 lationem grauiora iura sint concessa. Quod, an fieri
 possit? si forsitan dubitares, probabo per singulare do-
 cumentum. Memorandum sane est in *ordinatione politica de*
anno 1661. IO. GEORGII II. tit. 22. §. 3. praediorum no-
 bilium SAXONICORVM possessoribus permissum esse vt
leges vstiaras (Kleider-Ordnungen) vel antiquas recogno-
 scere atque emendare, vel nouas etiam ferre possint.
 Hanc facultatem in aliis terris ad legislatariam pote-
 statem pertinere adeoque soli principi vindicari, ne-
 mo ibit inficias. Sed miraberis forsitan maiorem in mo-
 dum de exercitio huius iuris. Vbi omnino sunt illo
 iure nobiles Saxonici in specie Dn. a WERTHERN
 in praediis pagisque suae iurisdictioni subiectis, at-
 que hoc exercitium probarunt! Cui Vitebergenses,
 D 3 respon-

respondentes mense Nouembri 1695., statuta ab illis condita subiectos omnes obligare, exceptis clericis eorundemque familia. Ratio decidendi ex allegata *ordinatione politica* desumpta est, qua nisi, ne quidem confirmationem imperantis necessariam iudicarunt, in eiusmodi legibus a nobilibus ferendis a).

a) AVGVSTINVS a LEYSER *Spec. 662. Med. 23. et Sp. 665. Med. 51.* IO. HENRICVS BERGER *P. 1. Resp. 266.*

§. XIV.

Votum negatiuum statuum interdum attenditur in legibus ferendis.

Pertinet huc quoque VOTVM NEGATIVVM quod in ferendis certi cuiusdam generis legibus statibus non denegandum est, quodque principes aequi ac iusti amantes attendere solent. Huius generis autem leges sunt omnes illae, quae iuri alicui quaesito statuum detrimento esse possunt. In his condendis consensus (*die Einwilligung*) statuum prouincialium omnino requiritur, et si in comitiis proponantur, *statibus inuitis non perficiuntur*, qua in re naturam *voti negatiui* colloco. Promanant autem dubio procul eiusmodi iura, ordinibus prouinciae quaesita, ex legibus, de quibus, vt in perpetuum in prouincia valeant, inter status et legislatores conuentum est, quaeque tamquam fundamentales prouinciae leges considerari possunt. His per leges posteriores non pro lubitu derogari posse sane in aprico est. Certe sine laesione subditorum, qui ex conuentione ius sunt nacti, id non fieret. Quid quod? si hoc liceret, facillime arbitrariam potestatem sibi arrogare posset, quilibet despotici regiminis studiosus princeps. Qua propter non dubito quin
 stati-

statibus negatiuum votum attribuam, si eiusmodi lex derogatoria forsan in comitiis proponatur. Admirandae hic itidem locus est iustitiae ducum SAXONICORVM Ernestinae stirpis, quorum primum legislationis prouincialis specimen exemplum hic praebet egregium. Dedit illud GVILHELMVS III. Saxoniae Dux, qui in conuentu Weiffenseensi anno 1446., consiliis ordinum prouincialium abhbitis, ordinationem, vt vocant, siue legem prouincialem condidit variis ex causis notatu dignam. Etenim memorandum omnino est appellationes et euocationes ad extera iudicia sub poena banni in ista ordinatione prohibitas esse illamque in priuilegio FERDINANDI I. approbatam esse. Sed ex hac ratione illius mentionem hic non fecimus. In rem nostram est singularis clausula, qua statibus sat facultatis tribuitur impediendi, quo minus iis inuitis mutatio huius legis fieri queat per principes successores. Nam quod extraneos successores: *Und wer es, prouisum est, daz wir an Libes Man-Erbin abgingin - so sollen Unser Growen, Herren, Ritterschafft und Siete keinen Fürsten zu dem Fürstenthumb kommen lassen, noch ihm Huldunge thun, er - habe sich denn vor sich, sine Erbin und Erbnehm n mit yn verschribin ewiglich zuhalten, immassen wir gethan a).* In hoc iure quaesito quoque rationem inuenisse credo cur sacra caesarea maiestas in causa statuum MEGAPOLITANORVM sub 2. Octobris 1738. Dnss. Serenissimus, rescriptit. *über die Land- und Hofgerichts Ordnung alles Ernstes halten solle, und dass ohne Einwilligung der Ritter- und Landschafft sothane Land- und Hofgerichts-Ordnung vielweniger gegen dieselbe im mindesten dispensiret werden könne b).* Ex pari fundamentato status

status WÜRTEMBERGICI contenderunt, quod omnes vniuersales prouinciae ordinationes, tam seculares quam ecclesiasticae, sine statuum consensu, a ducibus non sint mutandae, quoniam in legibus prouinciae fundamentalibus sit conuentum, vt a regentibus ducatus numquam non conseruari debeant. Quem in finem recessum prouincialem de anno 1566. et de anno 1629. allegant. Sicuti etiam agnitionem eius in testamentis ducum LODOVICI de anno 1587. et EBERHARDI de anno 1664., nec non in confirmatione priuilegiorum statibus competentium sub 17. Dec. 1733., a CAROLO ALEXANDRO facta inueniri statuerunt c).

a Conf. MÜLLER Reichstags theatrum sub Maximiliano I. Vorst. III. p. 86. seqq.

b Iustif. decif. imperial. in caus. Mecklenburg. edit. 1745. Class. 2. Tit. 4. N. 634. p. 279.

c) Württembergische Deduction gegen die Ickstädtische Grundveste 1740. p. 5.

§. XV.

Continuatio.

Multa quoque statuum prouincialium iura quae sita in priuilegiis, obseruantia ac praescriptione immemoriali, transactionibus et recessibus prouincialibus sunt fundata. Horum in praerudicium, absque ipsorum ordinum consensu, leges a principibus et statibus imperii non conduntur. Non magni enim existimarem nobilium immunitatem a tributis, immemoriali possessione vel quasi munitam, ius braxandi per recessus prouinciales huic vel illi statuum concessum, aliaque huiusmodi iura, si princeps prolubitu, aut sub praetextu vtilitatis publicae

caele leges in contrarium dare possit. Silentio praetereo eiusmodi iura, aut saltem agnitionem eorum, a statibus saepe titulo oneroso acquisita esse. Non possent itaque non legislatoria potestas, ipsum ius laedendi secum ferre, si illius autoritate talia iura dissentientibus statibus eripi possent. Quare non nisi perfrictae frontis homo inficiabitur omnibus prouinciae statibus, etiamsi alias ius illis circa leges ferendas comperat plane nullum, votum negatiuum tribuendum esse contra eiusmodi legem derogatoriam. Iustissime itaque decreuit sacra caesarea maiestas ad grauamina statuum MEGAPOLITANORVM in Resol. de an. 1724. in fine: *Dass ohne der Ritter- und Landschaft verborgehende ausdrückliche Einwilligung in denen Landes-Constitutionen etwas so derselben Priuilegiis, Landes-Verträgen und Herkommen, denen Reichs-Satzungen, Kayserl. Verordnungen und Fürstl. Resolutionibus, einfolglich ihrem dadurch erlangten Recht zuwider, keinesweges zu verordnen, noch also denenselben etwas neuerliches aufzuerlegen.* Cum quo conuenit Concluf. Caes. de 2 Mai. 1738. Membr. 1. §. 5. in fine, quod itidem pro statibus Megapolitanis *dass, statuit, in denen Landes Constitutionem nichts, so denen Priuilegiis, Landes-Verträgen und Herkommen, zuwider ist, weder zu vordernden, noch von denen Landes-Ordnungen zu dispensiren a).* Cuius iustitiam tandem ipse dux Megapolitano-Sueriensis in transactione anno 1715. cum statibus eius prouinciae initis cognouit, dum clementissime promisit §. 198. *da die zu erlassende Verordnung der Gerechtsamen Unserer Ritter- und Landschaft entgegen laufen, oder von deren Minder- oder Abänderung die Frage seyn solte, wollen und sollen Wir ohne Unserer Ritter- und Landschaft Bewilligung nichts verhängen.* Item §. pho 199. *Gestalt Wir biemit in Gnaden zusagen, dass Wir in Landes-Constitutionen*

E

nen

nen, obne vorhergegangene öffentliche Anträge und darauf erfolgte freye Bewilligung Unserer Ritter- und Landschaft, ichtwas, welches ihren habenden Priuilegien, Reuersalien, Gerechtigkeiten und Verträgen zuwider, keinesweges verordnen wollen. Huc mihi quoque pertinere relatio WABSTII videtur b), quod status SAXONICI interdum in conuentibus particularibus et vniuersalibus postulata, quae leges fieri debuerunt, deprecati sint.

a) Conf. Iustiff. decis. saepe ak. N. 382. pag. 49. in fine et N. 622. pag. 48.

b) in der historischen Nachricht von dem Churfürstenthum Sachsen etc. Iustiz-Versass. Sect. 1. C. 1. §. 5.

§. XVI.

Dantur casus vbi nequidem consultarium votum habent ordines provinciales.

Transimus ad alteram exceptionem a regula de iure statuum prouincialium circa legislatariam potestatem posita. Constituunt autem illam casus, vbi status nequidem voto consultatio in legibus ferendis gaudent, (§ XVIII.). Ad hos pertinet obseruantia quae in quibusdam Germaniae prouinciis reperitur peruetusta, vbi cuius omnes prouinciae leges a solo principe, plane non adhibitis statibus, conduntur. Talis existentiam autem probant leges ac ordinationes BRANDENBURGICO ONOLDINAE. In his enim nequidem nomen statuum prouincialium inuenitur, multo minus probari potest, quod status concurrerint in concipiendis illis. Exempla praebent, die Hof- und Iustiz Raths-Ordnung, item das Canzley-Reglement et die Gerichts- und Process-Ordnung, quae omnes anno 1730. promulgatae sunt, nec non die Concurrs-Ordnung de anno 1731. Omnes hae ordinationes non nisi regentem et eius consiliarios loquentes inducuntur, de statibus ne verbum quidem. Ipsi etiam status non nisi nomine cognoscuntur.

tur in his terris a). Silent quoque scriptores rerum HASSIACARVM recentiores de statuum concursu circa leges ferendas. Nec in der Fürstl. Hessischen erneuerten und verbesserten Marburgischen samt Hofgerichts-Ordnung de anno 1673. atque in der Fürstl. Darmstädtischen Ordnung für die Ober und Untergerichte de anno 1724. statuum vlla fit mentio b). Plures omnino dantur provinciae, vbi status non in legibus condendis adhibentur. Verum enim vero, cum inter status et regentes earum provinciarum non conveniat, an id iure fiat nec ne? eo magis eos tacemus, quo certius est, talismodi exempla, adhuc in controversia posita, pro probandis iuribus statuum aut principum proferri non posse.

a) I. F. MOSER *Nebestunden* T. 1. N. IV. §. 6. p. 87.

b) IDEM *all.* l. §. 8. p. 90.

§. XVII.

Continuatio.

Cessare quoque videtur votum consultativum statuum in eo casu, si princeps leges sancit, quae nec provinciam qua talem, nec ipsos provinciales ordines tangunt. Hae enim non sunt obiectum comitiarum provincialium, in quibus tantum de rebus ad provinciam spectantibus consultatur. Quam ob rem nec status votum circa eas ferendas postulare possunt, cum id in provincialibus comitiis exerceant (*Spec. I. S. 1. §. 2. et §. 2. §. 1. a*). En rationem, cur eiusmodi leges sollicite distinctae sint in transactione inter ducem et status MEGAPOLITANOS ab illis, quae universam provinciam concernunt. Redegit enim dux in §. 192. omnes in provincia ab illo eiusque successoribus ferendas constitutiones ac leges in binas classes, quarum prior capit die, welche Untere A. mter, Domänen und Cammergüter, wozu die darinn gefessene Unterba-

nen und Unsere eigene in Unfern besondern Pflichten stehende Bediente allerley Wesens betreffen. In altera vero sunt dieiungen, welche Unsere gesamte Lande mit Inbegriff der Ritter- und Landschaft angeben. Circa has, vt antea a nobis demonstratum est, statuum concursus est agnitus. Ad primam vero quod attinet classem §. 193. So bleibt Uns, pro duce prouisum est, und Unfern Nachkommen an der Regierung, darinn Verordnungen, Gesetze und Constitutiones, bester Unserer Gelegenheit und Willkühr nach zu machen und ergeben zu lassen allerdings unbenommen und vorbehalten. Satis in eo approbata videtur nostra exceptio; quae praeterea in Resol. Caes. de anno 1724., ad grauamen X. statuum Megapol. quoque fundata est. Hoc tamen adhuc moneamus necesse est, principis quoque esse, vt eiusmodi leges ad status non extendat, quod iterum disposuit modo allegata Resol. Caes. atque in specie statuit, dass die Fürstliche Verordnung wegen der Scharfrichter und Abdeckerey vom 24. Aug. 1707. nicht auf die Adlichen Güter zu erstrecken, noch das Fürstliche Salz-Edict vom 1. Iun. 1718. weiter als von denen Fürstlichen Cammer-Gütern, zu verstehen und vor gültig zu achten. Cuius aequitatem ipse dux in §pho 199., transactionis, qua lites inter illum et status sopitae sunt, agnouit et promisit keinesweges, die auf Unsere Domainen- und Cammer-Güter gerichtete Constitutiones auf Ritter- und Landschaft auszudehnen, noch darnach in Unseren Gerichten gegen Ritter- und Landschaft erkennen zu lassen.

a) Hoc specimen, quod de statibus prouincialibus eorumque variis iuribus in genere agit, quodque saepius allegatum est in hoc libello sub PRAESIDIS consult. praefidio anno praeterito eruditorum disquisitioni submisit generosissimus de HVTERN.

ULB Halle 3
004 526 880

SB

K078

Inches
Centimetres
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

B.I.G.

Black

3/Color

White

Magenta

Red

Yellow

Green

Cyan

Blue

Farbkarte #13

1769, 36
15

SELECTA

DE

STATVVM
LIVM CONCVRRENTI
LEGISLATORIAM
OTESTATEM

QVAE

PRAESIDE

REICHARDT,

AC PROFESSORE PVBLICO, CVRIALIS SAXONICAE ADVOCATO ET SYNDICO ACADEMIAE IENENSIS

ORVM DISQVISIONI

APRIL. CIP 13 CCLXVIII.

S V B M I T T E T

CHRISTIANVS LVDOVICVS
HOENNIGER

MELAPYRGICVS.

IENAE
ERIS SCHILLIANIS.